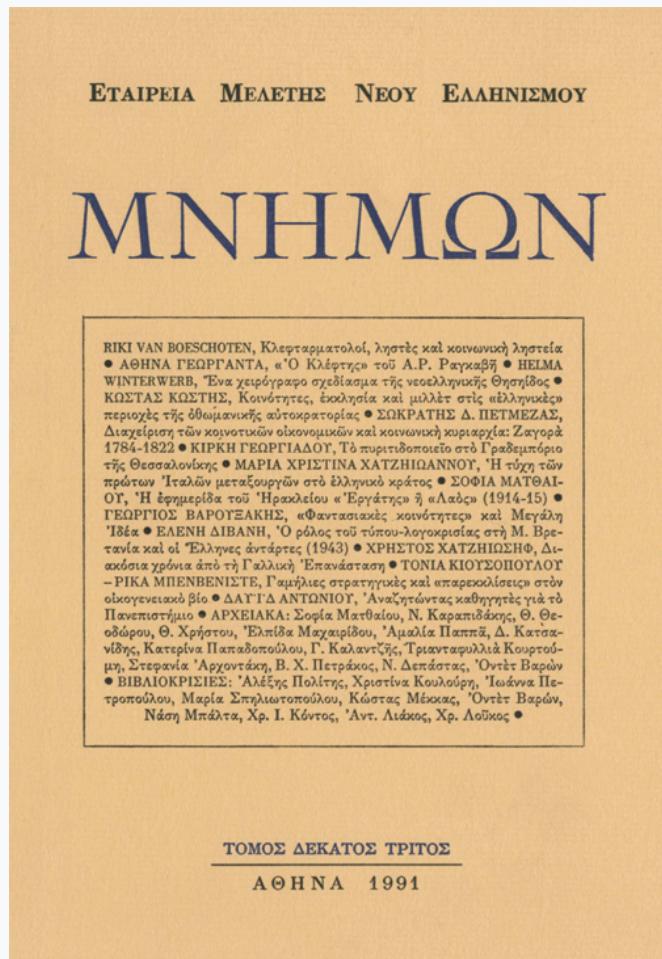

Μνήμων

Τόμ. 13 (1991)

RICK VAN BOESCHOTEN, Κλεφταρματολοί, ληστές και κοινωνική ληστεία • ΑΘΗΝΑ ΓΕΩΡΓΑΝΤΑ, «Ο Κλέφτης του Α.Ρ. Ραγκαβή» • HELMA WINTERWERB, «Ένα χειρόγραφο σχεδίασμα της νεοελληνικής Θησηΐδος • ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΣΤΗΣ, Κοινότητες, έσκλησια και μύλλες στις ελληνικές περιοχές της θερμαντικής αποκρυφοτερίας • ΣΩΚΡΑΤΗΣ Δ. ΠΕΤΜΕΖΑΣ, Διαγείριση τῶν κοινοτικῶν οικονομιῶν καὶ κοινωνικῆς κυριαρχίας: Σεγορά 1784-1822 • ΚΙΡΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ, Τὸ πυρτιδοποιεῖο στὸ Γραβευπόριο τῆς Θεσσαλονίκης • MARIA XHILITINA XATZHIQANNOU, Ἡ τόχη τῶν πρώτων Ιταλῶν μεταξομηργῶν στὸ ἔλληνό κράτος • ΣΟΦΙΑ ΜΑΤΘΑΙΟΥ, «Ἡ ἐφμερίδα τοῦ Ἡραλδείου «Ἐργάτης» ἢ ἀλλα (1914-15) • ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΡΟΥΞΑΚΗΣ, «Φαντασιακὲς κοινότητες καὶ Μεγάλη Ίδεα • ΕΛΕΝΗ ΔΙΒΑΝΗ, Ὁ ρόλος τοῦ τύπου-λογοκρισίας στὴν Μ. Βρετανία καὶ στὴν Ελληνικὴν ἀντάρτες (1943) • ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΙΩΣΗΦ, Διακόπιτα χρόνια ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάσταση • TONIA KΙΟΥΖΟΠΟΥΛΟΤ - PIRKA ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ, Γαμήλιες στρατηγικὲς καὶ απαρεκολουθεῖσαι ἐπὸν οἰσογενειακοῖ βίο • ΔΑΓΓΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ, «Ἀναζητώντας καθηγητές γιὰ τὸ Πανεπιστήμιο • ΑΡΧΕΙΑΚΑ: Σοφία Μαθιάλου, Ν. Καραπιδάκης, Θ. Θεοδόρου, Θ. Χρήστου, Ελπίδα Μαχαιρίδου, Άγαλλα Παπατζῆ, Δ. Κατσανίδης, Κατερίνα Παπαδοπούλου, Γ. Καλαντζῆς, Τριανταφυλλίδη Κουρτούμη, Στεφανία Ἀργοντάκη, Β. Χ. Πετράκος, Ν. Δεπάτας, Όντετ Βαρών • ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ: «Ἀλέξης Πολίτης, Χριστίνα Κουλούρη, Ιωάννα Πετρούλου, Μαρία Σπηλιογοπούλου, Κώστας Μέλικας, Όντετ Βαρών, Νάση Μπάλτα, Χρ. Ι. Κόντος, Ἀντ. Λιάκος, Χρ. Λούκος •

Ιμπν Μπαττούτα, Ταξίδια στην Ασία και στην Αφρική 1325-1354. Εισαγωγή, μετάφραση, σημειώσεις: Σίσου Σιαφάκα. Επιμέλεια έκδοσης Λουκάς Αξελός. Στοχαστής / Ταξίδια - ανακαλύψεις, [Αθήνα 1990], 325 σ. + εικ. Εξώφυλλο Στέλλα Γκρανιά.

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

doi: [10.12681/mnimon.467](https://doi.org/10.12681/mnimon.467)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Ι. (1991). Ιμπν Μπαττούτα, Ταξίδια στην Ασία και στην Αφρική 1325-1354. Εισαγωγή, μετάφραση, σημειώσεις: Σίσου Σιαφάκα. Επιμέλεια έκδοσης Λουκάς Αξελός. Στοχαστής / Ταξίδια - ανακαλύψεις, [Αθήνα 1990], 325 σ. + εικ. Εξώφυλλο Στέλλα Γκρανιά. *Mnimon*, 13, 381-384. <https://doi.org/10.12681/mnimon.467>

ακός τόμος τῆς Πόπης Πολέμη ἔβαλε συνεπῶς τὴν πρώτη «ἄνω τελεία». Τὸ γεγονός ὅτι ἡδὲ βρίσκεται σὲ ἔξελιξη τὸ ἐρευνητικὸ πρόγραμμα τῆς «Ἐλληνικῆς Βιβλιογραφίας τοῦ 19ου αἰώνων» — τὸ ὄποιο καλύπτει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκη τοῦ ΕΛΙΑ, δόλες τίς προσιτές βιβλιοθήκες τῆς Ἐλλάδας καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ, καθὼς καὶ κάθε δυνατή πηγὴ γιὰ τὴ βιβλιογράφηση ἐνὸς ἐντύπου — μᾶς δημιουργεῖ βάσιμες ἐλπίδες ὅτι δὲ θ' ἀργήσει νὰ ἀκολουθήσει ἡ ἐπόμενη.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ

«ΤΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΑΞΙΔΙΩΝ»

“Ιμπν Μπαττούτα, Ταξίδια στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρικὴ 1325-1354. Εἰσαγωγή, μετάφραση, σημειώσεις: Σίσυν Σιαφάκα. Ἐπιμέλεια ἔκδοσης Λουκᾶς Ἀξελός. Στοχαστής / Ταξίδια - ἀνακαλύψεις, [’Αθήνα 1990], 325 σ. + εικ. Ἐξώφυλλο Στέλλα Γκρανία.

Μιὰ δωρεὰ σ' αὐτοὺς ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ περιεργα τῶν πόλεων καὶ τὰ θαύματα τῶν ταξιδιῶν.

Ἡ φράση αὐτή, βρίσκεται στὴν καταχείδα τῆς ἀφήγησης τῶν περιπλανήσεων τοῦ παλαιοῦ γεωγράφου καὶ περιηγητῆ τοῦ 14ου αἰώνα, “Ιμπν Μπαττούτα. Ὁ Abu Abd Allah Muhammad Ibn Abd Allah (1304-1377) γεννήθηκε στὴν Ταγγέρη καὶ στὰ εἴκοσι του χρόνια ἔψυγε γιὰ τὸ καθιερωμένο προσκύνημα στὴν Μέκκα· γιὰ τριανταπέντε χρόνια διέσχιζε διάφορες χῶρες καὶ ἡπέρους —ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴ ἕως τὴν Κίνα.

Τὸ ὁδοιπορικό του ἀποτελεῖ σπάνια μαρτυρία μιᾶς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὥποια ἡ γραφίδα διέσωζε μὲ τὸν πληρέστερο τρόπο τὴν εἰκόνα τοῦ σύμπαντος, καὶ εἶναι γραμμένο ἀπὸ κάποιον ποὺ κατέχει νὰ μιλεῖ μὲ γνώση καὶ μὲ τρόπο: κατὰ πώς θέλει ἡ παράδοση ὁ προσκυνήτης, ἐπιτρέφοντας στὸ ἀρχικὸ σημεῖο ἐκκινησῆς του, τὴν πατρίδα του τὸ Μαρόκο, ἀνιστόρησε τὶς περιπέτειές του αὐτὲς σὲ ἔναν γραμματικὸ τοῦ σουλτάνου, κι' ἐκεῖνος τὶς κατέγραψε, τὸ ἔτος 1355· ἀνασύροντας μέσα ἀπὸ τὴν πολυδαίδαλη μνήμη του κομμάτια τῶν μαχρόχρονων ἐμπειριῶν του γρωμάτισε καὶ προσδιόρισε τὸ ὑφος τοῦ κειμένου: ἡ πρώτη ὕλη τοῦ ἀναγνώσματος ποὺ ὁ σημερινὸς φιλοπερίεργος ἀντικρύζει στοιχειοθετημένο σὲ κεφάλαια καὶ σελίδες εῖναι ὁ προφορικὸς λόγος· τὸ παραμύθι.

Σπάραγμα καὶ αὐτὸ τὸ ἰδιο μιᾶς ἐποχῆς ἀρχαίας τὸ ἔργο τοῦ Μπαττούτα δὲν ἀπομνημονεύει ἀπλὰ αὐτὸν τὸν ἄγνωστο, μυστηριώδη κόσμο, ἀλλὰ μετέχει σ' αὐτόν,

εἶναι σάρκα ἀπ' τὴν σάρκα του. 'Ο ταξιδιώτης, ταυτισμένος μὲ τὸ ἀντικείμενό του, παραδομένος στὰ ὄράματά του εἶναι γι' αὐτὸ τὸ λόγο πολὺ πιὸ «μοναχικός» καὶ «έλεύθερος» ἀπὸ τὸν μεταγενέστερο εὐρωπαῖο ὅμοτεχνό του: ἐκείνου ὁ στόχος ὡς καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. εἶναι ἡ τεκμηρίωση· ἡ περιγραφὴ τῶν τόπων συγχάνπακούει σὲ κάποιο σχέδιο κυθερηνητικὸ τίς ἐπιδιώξεις μιᾶς κυρίαρχης ὅμάδας. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν μαροκινὸ περιπατητή, ὁ ὅποιος δὲν γνωρίζει κἀν τὸ πρόβλημα, ὁ δυτικὸς προρομαντικὸς θηρευεὶ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθεια καὶ στὸ ὄνομά της πλέκει ἀκόμα καὶ τὴν μυθοπλασία του.

Τὸ περιηγητικὸ αὐτὸ κείμενο ἡ Εὐρώπη τὸ «ἀνακάλυψε» καὶ τὸ πρωτοδιάβασε τὸν περασμένο αἰώνα, ὅταν ἀκριβῶς τὸ ἔνδιαφέρον γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοὺς πολιτισμούς τους, βρισκόταν στὸ ἀπόγαιο του. Μέσα ἀπὸ τὶς μεταφράσεις τοῦ Samuel Lee (Λονδίνο 1849) καὶ τοῦ Defremery (Παρίσι 1851), τὸ ἀγγλικὸ καὶ τὸ γαλλικὸ κοινὸ ἀντίστοιχα, γνώρισε τὸ ἔργο ποὺ στὴν Ἐλλάδα ἐκδόθηκε πρόσφατα στὴν γλῶσσα μας ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Στοχαστής.

'Ο σημερινὸς μελετητὴς ἡ ἀπλὰ ὁ ἐνδιαφερόμενος λοιπὸν ποὺ πιάνει στὰ χέρια του τὴν ἑλληνικὴ μετάφραση, ἔχει μπροστά του ἔνα ἀνάγνωσμα ἀπὸ τὸ ὅποιο ἀπέχει ὅχι μόνον ἔξι αἰῶνες χρονικά, ἀλλὰ κι ἄλλο τόσο πολιτισμικά. Στὸ ἔργο αὐτὸ ἡχοῦν μυθικὰ ἀκόμη καὶ τὰ ἴστορικὰ πράγματα. Τὸ ζήτημα ὅμως γιὰ μᾶς δὲν εἶναι νὰ κριθεῖ ὁ βαθμὸς ἀξιοπιστίας του —ποὺ ἀλλωστε ἀμφισβήτηθηκε ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς συγκατιρινούς του— ἀλλὰ νὰ μᾶς δοθοῦν ἀπὸ τοὺς συντελεστὲς τῆς ἔκδοσης τὰ ὑλικὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ μᾶς προετοιμάσουν γιὰ τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἀπόλαυσή του. Λογικά, θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς φέρει κοντά μας τὰ ἡδη γνωστά: ὁρισμένους δρους ἡ στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος ποὺ τυχαίνει νὰ ταυτίζονται μὲ γνώσεις γεωγραφικὲς ἡ ἴστορικὲς δικές μας — ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ξεκινούσαμε. 'Η ἔκδοση ὅμως αὐτὴ κατὰ τρόπο περίεργο μεταμόρφωσε τὰ γνωστὰ σὲ ἀγνωστα, ἐνῶ παράλληλα, χρησιμοποιώντας παραπομπές, ὑπομνηματισμούς καὶ βιβλιογραφίες μᾶς ἔκανε οἰκεῖα καὶ τὰ πλέον περιθωριακὰ τοπωνύμια —πιθανὸν γιατὶ αὐτὰ ἐπέλεξε ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἀγγλικῆς ἔκδοσης στὴν ὅποια στηρίχθηκε ἡ κατὰ τὰ λοιπὰ καλοῦ ἐπιπέδου ἑλληνικὴ μετάφραση.

Λείπει ὁλοκληρωτικὰ μιὰ προσαρμογὴ στὰ «καθ' ἥμαξ». Μοιάζουν νὰ ἀγνοοῦνται λέξεις καὶ ὅροι ποὺ ἔχουν ἐδῶ καὶ χρόνια ἡ αἰῶνες εισαχθεῖ στὴν γλῶσσα μας καὶ δὲν περιέχονται μόνο σὲ εἰδικὰ λεξικογραφικὰ ἐγχειρίδια. Δίνονται παρακάτω ὁρισμένα χτυπητὰ παραδείγματα:

- σ. 4: «τὸ πορτούλὰν τῆς Μεσογείου...» (ὁ πορτολάνος ὁ χάρτης-όδηγὸς τῶν ναυτικῶν).
- σ. 10 ἀλλὰ καὶ σσ. 24, 25, 45, 46, 50, 67, 73, 90, 165: 'Ο Μπαττούτα «διορίστηκε καντί (δικαστής) ...προερχόταν ἀπὸ μιὰ οἰκογένεια πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ὅποιας εἶχαν διοριστεῖ καντί» (ὁ καδῆς - οἱ καδῆδες).
- σ. 29, 30, 69, 70, 72, 78, 83, 110: «τα μαντράσας τοῦ Καΐρου (τζαμιά, σχολές)» ἀλλὰ καὶ «ἡ μαντράσα» γενικὴ «τῆς μαντράσας» (δηλαδὴ ὁ μεντρεσές).
- σ. 184: «...Μασουλανὰ ὁ ἀφέντης μας...» καὶ σσ. 184, 112, 155, 274 (προφανῶς ὁ Μελβανά, ἀπὸ τὸ ὅποιο καὶ οἱ Μεβλεβῆδες).
- σ. 199: «...ἔνα χωριὸ χιντοῦ χωρικῶν...» καὶ σ. 201 «μιὰ φυλὴ χιντοῦ» (ἰνδουισμός, ἰνδουιστές).
- σ. 53, 60: «οἱ Μπαντάουιν αὐτῆς τῆς περιοχῆς» (οἱ βεδουίνοι).
- σ. 91: «οἱ Μπερμπέραχ οἱ ὅποιοι εἶναι νέγροι...» (πιθανότατα οἱ Βερβέροι τῆς βόρειας Σαχάρας ἢ, ἔστω οἱ Βερβερίνοι, οἱ κάτουικοι τῆς Νουβίας).

Σὲ ἄλλα πάλι σημεῖα θεωρήθηκε ὅτι πρέπει νὰ δοθεῖ ἔξονυχιστὴ ἐπεξήγηση γιὰ πράγματα πασίγνωστα στὴ γλῶσσα μας, ὅπως π.χ. τὸ «χάνι», στὴ σ. 33 ποὺ μεταγράφεται κατευθεῖαν ἀπὸ τὰ λατινικά «χχάν» (!) καὶ δὲν συνδέεται διόλου μὲ τὴ λέξη «χάνι» (τῆς Γραβιᾶς ἡ ὥποιο ἄλλο τελοσπάντων). Πληροφορούμαστε λοιπὸν ὅτι κάθε *KXAN* ἔχει ἔναν νερόμυλο καὶ μᾶς παραπέμπουν σὲ κριτικὸ ὑπόμνημα (!), στὸ κάτω μέρος τῆς σελίδας, γιὰ νὰ μάθουμε τί ἐπιτέλους εἶναι αὐτὸ τὸ *KXAN*.

‘Αλλὰ τὰ σφάλματα πλήττουν καὶ τὸν χῶρο τῶν τοπωνύμιων· ἐδῶ θὰ χρειαζόταν πράγματι μεγαλύτερη εὐαίσθησία, μιὰ καὶ τὸ βιβλίο κοντὰ στὰ ἄλλα περιέχει κυρίως γεωγραφικὰ στοιχεῖα. Κάποιες διασταύρωσεις θὰ ἀπαιτοῦνταν γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ἔκδοση μιὰ ποὺ οἱ τόποι αὐτοὶ κατοικήθηκαν ἀπὸ πληθυσμοὺς χριστιανικούς· σὲ μερικοὺς μιλήθηκε καὶ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, ὅχι μόνον στὸ μακρυνὸ παρελθὸν ἄλλὰ ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας. ‘Ορισμένα τοπωνύμια θ’ ἔξιζαν λίγο φάξιμο σὲ κάποιο λεξικό, μόνο καὶ μόνο γιατὶ στάθηκαν τόποι ἴστορικοι.

Ἐναν μικρὸ κατάλογο παραθέτουμε:

- σ. 40: «τὸ Χαλάμπ (Αλέππο)» καὶ σ. 165, 289 «Αλέππο» (εἶναι τὸ Χαλέπι).
- σ. 109: «Σαμπάρτα (Ισπάρτα)» (ἡ Σπάρτη τῆς Πισιδίας).
- σ. 111: «Κουνίγια, Κόνια» (τὸ Ἰκόνιο).
- σ. 113: «Ναγκντά (Χινγκντά)» (ἡ Νίγδη τῆς Καππαδοκίας).
- σ. 113: «Αμασίγκια» (ἡ Αμάσεια τοῦ Πόντου).
- σ. 120: «ἡ Κασταμουνίγια» (ἡ Κασταμονή, στὸν Πόντο).
- σ. 289: «ἡ Χεμπρόν» (ἡ Χεβρώνα, στὴν Τερουσαλήμ).
- σ. 325: «ἡ Φάξ» (ἡ Φέζ, στὸ Μαρόκο).

‘Ακόμα, ὑπάρχουν τοπωνύμια ποὺ ἀπαντοῦν σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ βιβλίου μὲ ἄλλη, καθέ φορά, ὄνομασία: θὰ βοηθήσταν πολὺ ὁ ἀναγνώστης ἢν μετὰ τὴν παράθεση τῶν ἑτερολήγτων, κατὰ κάποιο τρόπο, ὄνομασιῶν, τοῦ δινόταν καὶ ὁ σύγχρονος, κοινόχρηστος, τύπος τους π.χ. σ. 208, 245, 286 *Καουλάμ*, *Κιλὸν* ἄλλα καὶ σ. 232 *Σαιλάν* (*Κευλάνη*)· ἄλλο παράδειγμα: ἡ *Κίνα* καὶ ἡ *Βόρεια Κίνα*, (ἡ πιὸ καλὰ *Κατάη*, ὅπως μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν *Ζήσιμο Λορενζάτο*): σ. 180 *Καθέν*, σ. 211 *Κίνα*, σ. 257 στὴν *Κίνα* καὶ στὴν *Καθέν* (*B. Κίνα*), 267 *Καθέν* (*B. Κίνα*) καί, τέλος, 279 στὴν χώρα τῆς *Κιτά* (*Καθέν*).

‘Αναμφισβήτητα ὁ συγγραφέας «εὐθύνεται»: δὲν νοιάστηκε νὰ τὰ ξεμπερδέψει γιὰ χάρη τοῦ ἐλληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ ἀγνοώντας ὅτι θὰ τὸν ἀνακάλυπτε μιὰ δεκατία πρὶν τὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα: ἐκεῖνοι ὄμως ποὺ ἀποφάσισαν νὰ φέρουν στὸ φῶς τὸ ἀπαιτητικὸ αὐτὸ κείμενο καὶ ἀναφέρουν στὴν εἰσαγωγὴ ὅτι ὁ *Μπαττούτα* δὲν δίνει μὲ ἀκρίβεια ὄνόματα τοποθεσιῶν, ἀκριβῶς καὶ ἐπειδὴ προτίθενται νὰ κινηθοῦν πάνω ἀπὸ τὸ μέσον ὅρο τῶν ἐλληνικῶν ἐκδόσεων, γνωρίζουν δὲν αὐτὸ δὲν ἀκυρώνει τὴν ἀνάγκη μιᾶς σωστὰ σχολιασμένης ἔκδοσης: πόσο μᾶλλον ποὺ τὸ ὅδιοιπορικὸ ἐντάσσεται σὲ μιὰ ἐκδοτικὴ προσπτικὴ, ἀποτελεῖ ἔναν κρίκον σὲ μιὰ ἐνδιαφέρουσα σειρά (*Ταξίδια/ἀνακαλύψεις*).

‘Αφοῦ δὲν εἴμαστε σὲ θέση γιατὶ νὰ τυπώνουμε *Μπατούττα*; Χάθηκαν ἄλλα πιὸ ἀνώδυνα *ταξίδιωτικά*: “Ἄν εἶναι ἔτσι τότε τί μᾶς χρειάζεται ἔνας ἄραβας ταξιδευτὴς τοῦ 14ου αἰώνα; γιὰ περαιτέρω συσκότιση; (μήπως βασιζόμαστε στὴν ἀρχὴ ὅσο πιὸ ἀκατάληπτο τόσο πιὸ σαχηγενειτικό;) Στὴν περίπτωση ποὺ ἡ συνειδητοποίηση τῶν δυσκολιῶν εἶχε ἀποτρέψει τοὺς συντελεστές ἀπὸ μιὰ τυχάρπαστη πρακτικὴ —κατὰ τὰ

πατροπαράδοτα ἐκδοτικὰ έθιμα καὶ ήθη— τότε θὰ εῖχαν ἵσως ἀποταθεῖ σὲ κάποιους (πιὸ) εἰδίκους· μὲ μόνη βλαβερή συνέπεια μιὰ ἀνοδικὴ τάση τοῦ μεταφραστικοῦ κόστους. Ποιός ἄραγε νὰ εἶναι ὁ ρόλος τοῦ ἐπιμελητῆς σὲ ἐκδοτικὰ ἀτοπήματα ὅπως αὐτό;

“Ολοὶ οἱ μεταφραστὲς δὲν εἶναι ἵκανοι νὰ κυριέψουν ὅλα τὰ κείμενα ὅλων τῶν αἰώνων· ὅλα τὰ κείμενα δὲν εἶναι ἴδια: ἂν δεχτοῦμε ὅτι ὁ μεταφραστής δὲν εἶναι ἀναγκασμένος νὰ διαθέτει τὴν ἐπάρχεια ἐνὸς H.A.R. Gibb ποὺ φρόντισε τὴν ἀγγλικὴ ἔκδοση τότε ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ὁ ἔλληνας ἐπιμελητής θὰ εἶχε ἐδῶ πράγματι νὰ διαδραματίσει ἐναντίον ρόλο: αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ παρέμβαση δὲν ἔγινε.

Τὸ εἰκαστικὸ ὑλικό ποὺ κοσμεῖ τὴν ἔκδοση ἐνισχύει τὴν μυθολογικὴ διάσταση τῆς διήγησης. Τὸ ἔξωφυλλο ἔξαίσιο σὲ χρώμα καὶ ποιότητα· ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους μικρὰ σκαριφήματα, ἔνας καλὸς χάρτης πάνω στὸν ὅποιον θὰ παραχολουθούσαμε ὅλην τὴν πορεία, θὰ ἥταν χρήσιμος· ἀκόμα, ἔνα εὔρετήριο, ἢ μιὰ ἀναγραφὴ τῶν κυριότερων σταθμῶν τοῦ ὄδοιπορικοῦ στὰ περιεχόμενα τῶν κεφαλαίων (ποὺ ἀπλῶς ἀριθμοῦνται ἀπὸ τὸ ἔνα ὡς τὸ δεκατέσσερα) θὰ ἥσαν ἐπιθυμητά· ὅλα αὐτὰ βέβαια περιέχονται στὴν τρίτομη ἀγγλικὴ ἔκδοση (Καϊμπριτζ 1958). “Αν ὑπῆρχαν δὲν θὰ μετρίαζαν τὸ στοιχεῖο τοῦ «έξωτισμοῦ» τὸ ὅποιο ὑπερτονίζει ἡ ἔλληνικὴ ἔκδοση, ἐνῶ θὰ μᾶς βοηθοῦσαν νὰ ἀποκομίσουμε καὶ μιὰ γεωγραφικὴ αἰσθηση συνόλου κλείνοντας τὸ ἀντίτυπό μας ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μαγεία ποὺ ὅμως ἔκεινη εἶναι καὶ ἡ μόνη ποὺ δὲν χρειάζεται ἐπαγγελματίες διαμεσολαβητές.

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Arlette Farge, *Le goût des archives*, Παρίσι, Seuil (La Librairie du XXe siècle), 1989, 160 σ.

Η Arlette Farge μελετά τα αρχεία της γαλλικής αστυνομίας του Παρισιού του 18ου αιώνα. Οι δημοσιεύσεις της αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, ιδιαίτερα στις νοοτροπίες, στην εικόνα της γυναίκας, στην μορφή της οικογένειας¹. Στο βιβλίο της *Le goût des archives* μεταφέρει την αἰσθηση της επαφής της με τα αρχεία αυτά, την ουσία και τη «γεύση» τους².

Γράφει σε δύο επίπεδα, καθώς, παράλληλα με τις θεωρητικές και μεθοδολογικές σκέψεις, δίνει σε ημερολογιακή σχέδιον μορφή τον ατομικό της χρόνο: την ατμόσφαιρα των βιβλιοθηκών και των αρχείων, το δέος του νέου ερευνητή, την εξοικείωσή του με το υλικό. Είναι η δική της πραγματικότητα σήμερα αντιμέτωπη με ανθρώπους που έχουν πεθάνει. Η ιστορία γίνεται πρώτα-πρώτα συνάντηση με τον θάνατο και η επαφή με τα αρχεία βιώνεται μέσα στη μοναξιά.

